

Formy muzyki scenicznej - opera

- [Formy muzyki scenicznej - opera](#)

Formy muzyki scenicznej - opera

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Ważne daty

1819-1872 – lata życia Stanisława Moniuszki,

1801-1835 – lata życia Vincenzo Belliniego,

1797-1848 – lata życia Gaetano Donizettiego,

1792-1868 – lata życia Gioacchino Rossiniego,

1813-1901 – lata życia Giuseppe Verdiego,

1839-1881 – lata życia Modesta Musorgskiego,

1813-1883 – lata życia Ryszarda Wagnera,

1838-1875 – lata życia Georges'a Bizeta.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

4. Uczeń wykazuje się znajomością i dokonuje charakterystyki:

3) form muzycznych: opera.

6. Wymienia nazwy epok w dziejach muzyki (średniowiecze, renesans, barok, klasycyzm, romantyzm, muzyka XX w.) oraz potrafi wskazać kompozytorów reprezentatywnych dla nich.

Nauczysz się

wymieniać najważniejsze wydarzenia z historii opery;

wymieniać wybrane tytuły oper, tj: *Carmen* wraz z arią *Habanera* G. Bizeta; *Juliusz Cezar* G. F. Haendela; *Czarodziejski flet* Wolfganfa Amadeusza Mozarta; *Straszny Dwór* oraz *Traviata* Giuseppe Verdiego;

definiować pojęcia: uwertura, akt, duet, tercet, chór, ensemble, libretto, dyrygent, rekwizyt, partytura, scenografia, kompozytor;

rozpoznawać fragmenty muzyki operowej (aria, duet, tercet, fragment chóralny i instrumentalny, sceny baletowe);

wymieniać kompozytorów tworzących opery i kojarzy ich z epoką w której tworzyli.

Wprowadzenie

Różne dziedziny sztuki mogą łączyć się, tworząc kompilację artystyczną w postaci uniwersalnej i zrozumiałej dla każdego formy przekazu. Doskonałym tego przykładem

może być połączenie teatru i muzyki w postaci opery. Łączy ona w sobie grę aktorską ze śpiewem, muzyką i tańcem. Składa się z partii wokalnych, instrumentalnych, [baletowych](#). [Opera](#) posiada długą historię, rozwijała się na przestrzeni epok i ceniona jest do dnia dzisiejszego.

Z operą przez wieki

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/ReluSNuvipAit>

Źródło: online-skills.

Film edukacyjny „Z operą przez wieki”. Film rozpoczyna się widokiem sceny z zasuniętą kurtyną. Na jej tle wyświetla się napis: Z operą przez wieki. Słychać śpiew kobiety. Wykonuje ona Habanerę z opery Carmen. Lektor czyta: Opera jest rodzajem dzieła scenicznego. Występujący w nim aktorzy, śpiewając lub melodycznie recytując swoje wypowiedzi, wyrażają emocje i prezentują umiejętności wokalne. Tekst przez nich

wykonywany, przedstawiający treść opery, nazywany jest librettem. W drugiej scenie wyświetla się schemat budowy dzieła operowego. Lektor objaśnia to co znajduje się na schemacie: Uwertura, czyli orkiestrowy wstęp grany przy opuszczonej kurtynie, wprowadza słuchacza w nastrój dzieła. Dalszą część opery tworzą akty podzielone na sceny. Składają się one m.in. z arii, duetów, tercetów oraz fragmentów chóralnych, instrumentalnych i scen baletowych. Kolejna scena rozpoczyna się wyświetleniem napisu starożytność i pojawieniem się zdjęcia teatru greckiego w Milecie. Scenie tej towarzyszy muzyka wykonywana na kitarze i aulosie. Lektor czyta: W czasach starożytnych teksty popularnych wówczas dramatów greckich były zazwyczaj śpiewnie recytowane przez solistów i chór. Ich twórcy - Sofokles, Eurypides i Arystofanes - nie byli jedynie dramaturgami, ale też po części kompozytorami. Kolejną epoką jest średniowiecze. Pojawia się napis i ilustracja przedstawiająca grupę osób grającą na średniowiecznych instrumentach. Scenie tej towarzyszy średniowieczna muzyka wykonywana przez zespół fletowy. Lektor czyta: W średniowieczu popularność zyskały dramaty liturgiczne, które uświetniały święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Miały one postać dialogów, których teksty nawiązywały do Ewangelii. Kolejną epoką jest renesans. Przedstawione są obrazy: Koncert - Lorenzo Costa i renesansowy teatr. Towarzysząca muzyka to spokojna, smutna pieśń wykonywana z akompaniamentem lutni. Lektor czyta: W epoce renesansu pomiędzy kolejnymi aktami dramatów wykonywane były intermezza [czyt. „intermecca”] zwykle o tematyce komediowej, będące swego rodzaju muzycznymi przerywnikami. Pojawia się napis barok i fragment opery Koronacja Poppei Claudio Monteverdiego. Dwie osoby w długich złotych szatach śpiewają spokojny duet pod tytułem Pur ti miro, pur ti godo. Lektor czyta: W 1600 roku śpiewnie recytowany dramat nawiązujący do stylu antycznego przyczynił się do powstania opery. W późnych dziełach scenicznych Claudio Monteverdiego [czyt. Klaudio Montewerdiego] zauważalna była samodzielność warstwy muzycznej, rozpoczynająca tym samym nieustanne spory o prymat pomiędzy muzyką a słowem. Muzyka zmienia się, słyszymy dynamiczny utwór wykonywany przez orkiestrę smyczkową i widzimy obraz, na którym przedstawiona jest bogato zdobiona scena operowa w baroku. Lektor czyta: Operę, w której nacisk kładziono na warstwę muzyczną, odnaleźć można szczególnie w twórczości włoskich kompozytorów. Akcja dramatyczna stanowiła jedynie pretekst do podjęcia tematu dzieła, a na pierwszym planie znalazły się popisy wokalne śpiewaków. Rosnąca w baroku popularność opery przenikała także do innych krajów. Francja na przykład najbardziej zasłynęła z twórczości operowej Jean Baptisty Lully, Anglia natomiast – Henry`ego Purcella i Georga Friedricha Haendla . Kolejna

scena dotyczy epoki klasycyzmu. Na scenie pojawia się wizerunek Mozarta, a lektor czyta: Najbardziej reprezentatywna dla okresu klasycyzmu jest twórczość operowa Wolfganga Amadeusza Mozarta, jednego z największych geniuszy w historii muzyki, który pierwszą operę skomponował mając 12 lat. Spośród ponad 20 oper, które napisał, największe znaczenie mają „Wesele Figara”, „Don Giovanni” oraz „Czarodziejski flet”. Później pojawia się filmowy fragment z opery „Czarodziejski flet”. Kobieta w ciemnym, trochę demonicznym, królewskim stroju śpiewa arię, w której powtarzają się wielokrotnie bardzo wysokie dźwięki. Kolejna epoka to romantyzm. Wyświetlony zostaje wizerunek Stanisława Moniuszko i zapis nutowy fragmentu Straszego Dworu. Lektor czyta: Gatunek opery był popularna również w XIX wieku. Na gruncie polskim największe zasługi w tym zakresie miał Stanisław Moniuszko uważany za twórcę polskiej opery narodowej. Jego najsłynniejsze dzieła to: „Halka” i „Straszny Dwór”. Później wyświetla się fragment Mazura z opery „Straszny Dwór”. Chór i orkiestra wykonują dynamiczny i żywiołowy utwór w rytmie mazura. Balet tańczy widowiskowy taniec. Później muzyka się zmienia słyszemy spokojną muzykę. Widzimy wizerunki: Vincenzo Belliniego, Geatano Donizettiego oraz Gioacchino Rossiniego. Lektor czyta: W okresie romantyzmu opera rozwijała się także we Włoszech, gdzie tworzyli Vincenzo Bellini, Gaetano Donizetti, a także Gioacchino Rossini. Następnie słyhać fragment opery Traviata Verdiego i pojawiają się wizerunki: Giuseppe Verdiego, Modesta Musorgskiego i Ryszarda Wagnera. Lektor czyta: W 2 poł XIX wieku nastąpiło ponowne zacieśnienie związku opery z dramatem, szczególnie za sprawą twórczości Giuseppe Verdiego i Modesta Musorgskiego. Ryszard Wagner jeszcze silniej zaznaczył podporządkowanie muzyki na rzecz akcji scenicznej. Kompozytor dążył do powrotu dramatu antycznego, a za ideał sztuki starożytnej uznał teatr starogrecki. Ostatnia scena nosi tytuł Wiek XX i czasy współczesne. Widzimy scenę z ascetyczną scenografią i czwórkę współcześnie ubranych aktorów. Lektor czyta: W XX wieku operę często uważano za gatunek przestarzały, co skutkowało wielokrotnym ogłaszaniem jej upadku. Stale ma jednak grono swoich miłośników, a kompozytorzy nadal tworzą nowe dzieła, co owocuje jej ciągłą popularnością i rozwojem.

Opera w pigułce. Nie zawsze sukces przychodzi od razu...

Zapewne nie jeden raz zmagales się z różnymi trudnościami, zanim zdołałeś je pokonać. Wówczas na pewno w wyjątkowy sposób odczułeś smak sukcesu. W historii

muzyki jest wiele przypadków, kiedy sukces nie od razu zaistniał wraz z wystawieniem dzieła, a nawet za życia kompozytora. Warto o tym pamiętać w kontekście przyszłych sukcesów i niepowodzeń, które czekają każdego z nas bez względu na wybór swojej ścieżki kariery.

Georges Bizet – Carmen – opera w 4 aktach.

Georges Bizet to kompozytor „Carmen”, jednej z najbardziej znanych oper na świecie. Niestety, pierwsze wystawienie tej opery okazało się całkowitym niepowodzeniem, głównie ze względu na poruszane w niej wątki obyczajowe zaczerpnięte z życia codziennego. Z czasem tematyka ta stała się modna i była podstawą nowego kierunku. Bizet nie doczekał tych czasów, a opera „Carmen” zaczęła odnosić zasłużone sukcesy dopiero po śmierci kompozytora.

Akcja opery rozgrywa się w Andaluzji na początku XIX wieku. Tytułowa Carmen jest Cyganką. Pozostali bohaterowie to zwyczajni ludzie – Cyganie, pracownicy z fabryki cygar, żołnierze, torreador, przemysłowcy. Treścią opery jest życie mieszkańców Seville, różne intrygi, a nade wszystko perypetie miłosne pięknej Cyganki Carmen i rywalizacja zakochanych w niej mężczyzn.

Ćwiczenie 1

Wysłuchaj „Marsz torreadora”, jednego z najbardziej znanych motywów z opery „Carmen”. W IV akcie opery torreador Escamillo stacza w cyrku zwycięski bój z bykiem. Carmen pragnie jak najszybciej ujrzeć ukochanego torreadora. Niestety, zazdrosny z rozpaczony Don José atakuje ją sztyletem.

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5YqliJA9>

Na nagraniu Marsz torreadora z opery Carmen autorstwa Georges Bizeta. Utwór jest żywy, tryumfalny, wykonuje go orkiestra symfoniczna Instrumenty smyczkowe wykonują radosną melodię, przy towarzyszeniu rytmicznego akompaniamentu instrumentów dętych i perkusyjnych. W drugiej części muzyka jest spokojniejsza ale nadal tryumfalna instrumenty grają melodię Arii Torreadora. Pod koniec powraca dynamiczny i żywiołowy motyw z początku utworu.

Zwróć uwagę na budowę utworu, którego schemat literowy poszczególnych części przedstawia się następująco: A A B A C A1. Czy pamiętasz, jak nazywa się taka forma muzyczna? Odpowiedź wpisz w ramkę.

Odpowiedź: .....

Ćwiczenie 2

„Habanera” to jedna z najszynniejszych arii w historii opery. Wykonuje ją tytułowa bohaterka opery „Carmen”. Wskaż jej imię. W tym czasie wysłuchaj nagrania.

- Carmen
- Bizet
- Habanera
- Aria

Zadanie posiada plik audio, który można odsłuchać w wersji online podręcznika.

Ćwiczenie 3

Traviata włoskiego kompozytora Giuseppe Verdiego to kolejne dzieło, które należy do kanonu tej formy muzycznej, ale tak jak w przypadku „Carmen” Bizeta nie odniosło sukcesu podczas premiery. Treść opery jest ponadczasowa. Główna bohaterka, Violetta Valéry, mierzy się ze śmiertelną chorobą i świadomością odejścia. W tym właśnie czasie odkrywa wartości płynące z prawdziwej miłości i przez to jej podejście do życia diametralnie się zmienia. W tak trudnym dla siebie czasie wzmacnia swój charakter, stając przed trudnymi wyborami w obliczu nadchodzącej śmierci.

Plakat promujący przedstawienie „La Traviata” Giuseppe Verdiego w reżyserii Mariusza Trelińskiego. Przedstawienie odbyło się w Teatrze Wielkim - Operze Narodowej w Warszawie.

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Wksaż, z którego okresu pochodzi opera *Czarodziejski flet*.

- klasycyzm
- barok
- romantyzm

Ćwiczenie 6

Wysłuchaj wersji instrumentalnej utworu operowego. Wpisz: imię i nazwisko autora, tytuł opery, oraz tytuł utworu.

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5YqliJA9>

Utwór do ćwiczenia nr 2, online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu Mazur z opery Straszny Dwór autorstwa Stanisława Moniuszki. Utwór, wykonywany przez orkiestrę symfoniczną, jest bardzo żywiołowy, dynamiczny, w rytmie mazura. Rytm jest podkreślany przez grę instrumentów perkusyjnych. Dynamika jest zmienna, często zmiany dynamiki są bardzo nagłe.

Wysłuchaj wersji instrumentalnej utworu operowego. Wpisz: imię i nazwisko autora, tytuł opery, oraz tytuł utworu.

Autor: .....

Tytuł opery: .....

Tytuł utworu: .....

Ćwiczenie 7

Poukładaj litery w odpowiedniej kolejności tak, aby utworzyły nazwisko kompozytora.

RZATOM - .....

MOSUNIKOZ - .....

NELIBIL - .....

OTDNZIEIT - .....

Ćwiczenie 8

Zaznacz zdania prawdziwe.

- W operze wykonywane są utwory przeznaczone tylko na instrumenty.
- Akt jest częścią opery.
- Uwertura to popisowa pieśń solowa w operze.
- Orkiestrą i chórem kieruje dyrygent.
- Operą nazywamy zarówno dzieło sceniczne, jak i budynek, w którym jest ono wystawiane.

Ćwiczenie 9

Ćwiczenie 10

Słownik pojęć

Akt

część utworu dramatycznego lub przedstawienia teatralnego.

Aria

popisowa pieśń solowa w operze lub operetce.

Balet

1. widowisko teatralne, w którym głównym środkiem wyrazu jest taniec; też: utwór muzyczny stanowiący kanwę takiego widowiska; 2. scena tańców zbiorowych w operze, operetce itp.; 3. zespół tancerek i tancerzy; 4. instytucja organizująca przedstawienia choreograficzne.

Choreografia

układ tańca lub ruchów tanecznych w widowisku scenicznym.

Duet

uwóch śpiewaków lub instrumentalistów wykonujących razem utwór muzyczny; też: utwór muzyczny na dwa głosy lub dwa instrumenty.

Dyrygent

osoba kierująca zespołem wokально-instrumentalnym, chórem lub orkiestrą.

Intermezzo

krótki fragment orkiestrowy o charakterze nastrojowym, wpleciony w akcję dramatyczną opery albo występujący jako wkładka baletowa w operze.

Kompozytor

autor utworu muzycznego.

Libretto

tekst słowny do scenicznego utworu muzyczno-wokalnego (oper, oratorium).

Opera

sceniczny dramat muzyczny składający się z partii wokalnych, instrumentalnych, baletowych, rzadziej także mówionych.

Partytura

zapis utworu muzycznego, prezentujący wszystkie partie dzieła w ten sposób, że to, co brzmi jednocześnie, zapisane jest jedno nad drugim (w pionie), a to, co brzmi w kolejnych odcinkach czasu, zapisane jest od lewej do prawej.

Rekwizyt

przedmiot potrzebny w przedstawieniu teatralnym lub na planie filmowym, związany z akcją sztuki albo filmu.

Scenografia

opracowanie plastycznej i architektonicznej oprawy widowiska, filmu itp.; też: oświetlenie, dekoracje, kostiumy i rekwizyty stanowiące taką oprawę.

Sufler

osoba odpowiadająca za koordynację i zgodność z planem przebiegu przedstawienia, w szczególności podpowiadająca aktorowi zza kurtyny lub ze specjalnego miejsca na scenie w sytuacji, gdy aktor zapomni tekstu podczas inscenizacji.

Tercet

zespół składający się z 3 wokalistów.

Uwertura

krótki utwór na orkiestrę będący wstępem do opery lub baletu, czasami także utwór samodzielny.

Słownik pojęć został opracowany na podstawie:

J. Habela, *Słowniczek muzyczny*, PWM, Kraków 1998

www.muzykotekaszkolna.pl

www.sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5YqliJA9>

Źródło: Ewelina Boesche.

Na nagraniu Aria Jontka „Szumią jodły na gór szczycie” z opery „Halka” Stanisława Moniuszki. Wykonuje ją śpiewak - tenor z towarzyszeniem fortepianu. Tenorowa Aria Jontka - to pełna bólu i żalu skarga po odepchnięciu przez ukochaną.

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5YqliJA9>

Georges Bizet, „Habanera” z opery „Carmen”, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu Aria „Habanera” z opery „Carmen”, autorstwa Georgesa Bizeta. Utwór wykonuje mezzosopran - średni głos żeński z towarzyszeniem fortepianu. Śpiewaczka

wykonuje dość dramatyczną pieśń. Towarzyszący jej akompaniament fortepianowy podkreśla mocny rytm, w hiszpańskim charakterze.

Trwa wczytywanie danych ..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5YqliJA9>

Wolfgang Amadeusz Mozart "Aria Królowej Nocy" z opery "Czarodziejski flet", online-skills, CC BY 3.0.

Na nagraniu utwór autorstwa Wolfganga Amadeusza Mozarta „Aria Królowej nocy” z opery „Czarodziejski flet”. Arię wykonuje bardzo wysoki głos żeński - sopran koloraturowy. Aria jest bardzo trudna, oszałamiająca, zawiera bardzo trudne do zaśpiewania, powtarzające się, bardzo wysokie dźwięki. Utwór wykonany jest z akompaniamentem orkiestry. Utwór jest energiczny, pełen zapału, szybki, porywający.

Bibliografia

Jerzy Habela, *Słowniczek muzyczny*, PWM, Kraków 1998.

Ryszard Daniel Golianek, *Zrozumieć operę*. Łódź, Akademia Muzyczna, 2009.

Stephen Pettitt, *Opera*, Muza, Warszawa 1999.